

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Waseikango: Sino-japonské složeniny vzniklé v Japonsku

Waseikango: Sino-Japanese Compounds Made in Japan

OLOMOUC 2020

Lucie Šklářová

vedoucí bakalářské práce: Mgr. Halina Zawiszová

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla
veškeré použité prameny a literaturu.

V Olomouci dne 26. 5. 2020

.....

Anotace

Cílem této bakalářské práce je představit speciální typ sino-japonských znakových složenin nazvaný *waseikango*. Na rozdíl od běžných sino-japonských znakových složenin, složeniny *waseikango* nebyly vytvořeny v čínštině, nýbrž v japonštině. Protože se skládají z čínských znaků, některé z nich byly dále přejímány a používány v těch jazycích, ve kterých se používají nebo v minulosti používaly čínské znaky. Jedná se o čínštinu, korejštinu a vietnamštinu.

Klíčová slova: složenina, výpůjčka, přejímání cizích slov, japonský jazyk, čínský jazyk, korejský jazyk, vietnamský jazyk

Počet stran: 39

Počet znaků: 64 558

Počet titulů použité literatury: 34

Obsah

Anotace	3
Ediční poznámka.....	5
Úvod.....	6
1. Sino-japonské znakové složeniny.....	9
1.1 Základní porovnání japonštiny a čínštiny	9
1.2 Struktura sino-japonských složenin <i>kango</i> a <i>waseikango</i>	11
2. Definice a historie složenin <i>waseikango</i>	16
2.1 Kritéria pro určování složenin <i>waseikango</i>	16
2.2 Historie vzniku složenin <i>waseikango</i>	20
3. Složeniny <i>waseikango</i> v jiných jazycích.....	24
3.1 Složeniny <i>waseikango</i> v čínštině	24
3.2 Složeniny <i>waseikango</i> v korejštině	30
3.3 Složeniny <i>waseikango</i> ve vietnamštině.....	33
Závěr	35
Resumé v anglickém jazyce	36
Seznam literatury	37
Odborné publikace	37
Slovníky.....	39

Ediční poznámka

Pro přepis příkladů složenin *waseikango* jsem použila v japonštině, čínštině a korejštině českou transkripci. Uvedené příklady jsou ve formátu: *transkripce* (originální podoba slova, „překlad“). Příklady složenin *waseikango* uvádím bez mezer nebo spojovníků. Pokud mají čínské výrazy odlišnou podobu ve zjednodušených a tradičních znacích, uvádím obě podoby, a to ve formě zjednodušená/tradiční. V případě, že převádím korejská nebo vietnamská slova do znakové podoby, využívám tradiční podobu znaků.

Pro přepis jmen osob používám české transkripce daných jazyků. Jména čínských osob a japonských osob uvádím v pořadí příjmení a jmen. Výjimku tvoří jména osob uvedená v seznamu literatury. V tomhle případě jsem zachovala původní transkripci. V případě původně čínského zdroje byla použita transkripce *pinyin* a v případě původně japonského zdroje byla použita anglická transkripce. V případě anglický psaných zdrojů jsem pro jména taktéž použila anglickou transkripci pro japonštinu a transkripci *pinyin* pro čínštinu. Stejná pravidla platí, pokud jsou tato jména uvedena v textu.

Úvod

V této práci se zabývám typem sino-japonských znakových složenin zvaných *waseikango* (和製漢語, „čínská slova vytvořená v Japonsku“). Jedná se o sino-japonské znakové složeniny, které na rozdíl od ostatních sino-japonských složenin nevznikly v čínštině, ale v japonštině (Watanabe 2000, s. 99).

Obecně můžeme japonskou slovní zásobu podle původu rozdělit do tří základních kategorií: *wago* (和語, „japonská slova“), *kango* (漢語, „čínská slova“) a *gairaigo* (外来語, „cizí slova“) (Watanabe 2000, s. 99). Pojem *wago* obvykle označuje slova čistě japonského původu. Pojem *kango* zahrnuje z čínštiny přejatá slova a morfémy, jejichž součástí jsou tzv. sino-japonské znakové složeniny. Tyto sino-japonské složeniny lze dále rozlišovat podle původu na původně čínské složeniny, které byly přejaty do japonštiny a sino-japonské složeniny, které vznikly v japonštině (*waseikango*). Výrazy *gairaigo* nebo také *jógo* (洋語, „západní slova“) označují výrazy přejaté z cizích jazyků (hlavně angličtiny) (Watanabe 2000, s. 99).

V japonštině se v současnosti běžně používají čtyři druhy písma: *hiragana* (ひらがな), *katakana* (カタカナ), *kandži* (漢字, „čínské znaky“) a *romadží* (ローマ字, „latinka“). Každé z těchto písem má v japonštině odlišné využití. Obecně platí, že znaky *kandži* se používají k vyjádření významu slov, *hiragana* k vyjádření japonských slov, které neobsahují znaky *kandži*, dále také partikulí a koncovek. *Katakana* se používá především pro zápis přejatých slov z cizích jazyků a pro vyjádření onomatopoických výrazů. Písmo *romadží* se v dnešní době používá především při podepisování dokumentů psaných v evropských jazycích, uvádění zkratk a názvů firem či obchodů (Shibatani 1990, s. 128–129). Nejsložitějším písmem je znakové písmo *kandži*, ze kterého vznikají všechny znakové složeniny. Většina znaků *kandži* byla přejata z čínštiny, avšak existují také znaky, které vznikly v Japonsku. Ty jsou nazývány *kokudži* (国字, „domácí znaky“), *wadží* (和字, „japonské znaky“), nebo také přesněji *waseikandži* (和製漢字) či *nihonseikandži* (日本製漢字), přičemž oba výrazy mají význam „v Japonsku vytvořené čínské znaky“. (Lunde 1990, s. 4). Dále v japonštině existují také znaky *kandži*, které byly z důvodu složitosti a častého používání oproti tradičním čínským znakům zjednodušeny. Zjednodušování znaků ve velké míře proběhlo v roce 1946, kdy došlo ke zjednodušení 1850 znaků *kandži*, které utvořily seznam nazvaný *džójókandžihjó* (常用漢字表, „seznam znaků *kandži* pro denní použití“).

V roce 1981 bylo zjednodušeno dalších 95 znaků (Shibatani 1990, s. 131). Znak *kandži*¹ jsou poměrně složité a dá se o nich říci, že každý primárně nese nebo původně nesl nějakou sémantickou informaci a že existuje víc než jeden způsob, jak je lze přečíst. Dva základní způsoby výslovnosti znaků *kandži* se nazývají *kunjomi* (訓読み, japonská výslovnost) a *onjomi* (音読み, sino-japonská výslovnost). Například znak pro „horu“ (山) se podle způsobu čtení *kunjomi* vyslovuje *jama* a podle způsobu čtení *onjomi* se vyslovuje *san* (Shibatani 1990, s. 126). Pro sino-japonské znakové složeniny je používána výslovnost *onjomi* a pro japonské složeniny *wago* je používána výslovnost *kunjomi*. Dále také existují hybridní složeniny *konšugo* (混種語, „hybridní slova“), které vznikají spojením různých typů slov a jejich znaky mívají smíšenou výslovnost *kunjomi* a *onjomi*. (Coulmas 1989, s. 119).

Primárním cílem této práce je popsat složeniny *waseikango*. Budu se zabývat především procesy jejich vzniku, strukturou a využití v japonském jazyce. Sekundárním cílem této práce je představit tyto složeniny v některých dalších jazycích, do kterých se dostaly prostřednictvím čínských znaků jakožto tzv. grafické výpůjčky. Jelikož byly přejímány pouze v písemné podobě, jejich výslovnost se může v jednotlivých jazycích lišit. Konkrétně se tímto způsobem dostaly do čínštiny, korejštiny a vietnamštiny.

Tato práce se skládá ze tří kapitol. Nejdříve čtenáři přiblížím základní rozdíly mezi japonštinou a čínštinou. Dále se budu zabývat strukturou sino-japonských složenin. V druhé kapitole se budu zabývat možnými definicemi složenin *waseikango* a jejich přítomností v japonském jazyce. Vzhledem k tomu, že existují různé názory na to, jak tyto složeniny definovat, není jejich vymezení vůbec jednoduché. Ke složeninám *waseikango* můžeme například řadit pouze ty složeniny, které vznikly přímo v japonštině, nebo mohou zahrnovat také ty, které byly původně přejaty z jiného jazyka (nejčastěji čínštiny) a posléze upraveny v japonském jazyce. Dále se budu zabývat přítomností složenin *waseikango*, jak v současném japonském jazyce, tak také v jeho historii. V poslední kapitole představím složeniny *waseikango* jakožto grafické výpůjčky, které se dostaly do čínštiny, korejštiny a vietnamštiny.

Některé příklady složenin *waseikango*, které jsou uvedeny v této práci, byly vybrány z čínského etymologického slovníku *Hanyu wailaici cidian* (Slovník vypůjčených a hybridních slov v čínštině), který obsahuje čínské znakové složeniny

¹ Znak *kandži* i *waseikandži* budou v této práci souhrnně nazývány *kandži*.

japonského původu. Pro překlad složenin *waseikango* do čínštiny, korejštiny a vietnamštiny využívám online slovníky od Cambridge University Press a Oxford University Press. Pro převedení korejských složenin do znakové podoby jsem v této práci použila online slovník od společnosti Naver. Pro přeložení jednotlivých znaků do japonštiny jsem použila *The Kodansha Kanji Learner's Dictionary* a pro překlad znaků do čínštiny jsem použila *Čínsko-český a česko-čínský slovník*. Zbytek uvedených příkladů byl vybrán z odborných publikací uvedených v seznamu literatury.

1. Sino-japonské znakové složeniny

V první podkapitole se budu zabývat některými základními rozdíly mezi japonštinou a čínštinou. Jedná se především o rozdíly v morfologické a syntaktické typologii. Tyto rozdíly jsou velmi důležité pro správné rozlišování japonské a sino-japonské slovní zásoby. V druhé podkapitole se zabývám strukturou sino-japonských složenin *kango* a *waseikango*, která je silně ovlivněna tvorbou slovní zásoby v čínském jazyce.

1.1 Základní porovnání japonštiny a čínštiny

Přestože se někteří lidé domnívají, že čínština a japonština jsou příbuznými jazyky, není tomu tak. Existuje několik teorií, podle kterých lze japonštinu genealogicky zařadit. Zatím však ani jedna nebyla jednoznačně prokázána. Podle jedné z teorií je japonština považována za izolovaný jazyk. Podle jiné teorie vykazuje společné rysy s altajskými jazyky. Za jeden z japonštině nejbližších jazyků je považována korejština, která by mohla být příbuzným jazykem. Nicméně kvůli úzkým kontaktům mezi korejštinou a japonštinou není jejich příbuznost jednoznačně prokazatelná (Kraemerová 2000, s. 21). Na druhou stranu čínština patří do sino-tibetské jazykové rodiny, přestože velké množství okolních jazyků jako je mongolština, ujgurština, mandžušтина a případně také japonština s korejštinou patří do altajské jazykové rodiny. Z genealogického hlediska tedy nejsou japonština a čínština příbuznými jazyky. Přesto spolu společně s korejštinou a vietnamštinou sdílí velké množství slovní zásoby a to díky vlivu čínských znaků (Dong 2014, s. 13).

Podle morfologie a syntaxe lze jazyky rozdělit obecně na syntetické a analytické, syntetické jsou dále děleny na aglutinační a flektivní (Kraemerová 2000, s. 19). Zařazení jednotlivých jazyků však není vždy jednoznačné. Japonština je považována za syntetický jazyk aglutinačního typu, který vykazuje také některé analytické (izolující) prvky (Kraemerová 2000, s. 19). V jazycích aglutinačních dochází k modifikaci a vytváření slov prostřednictvím připojování neměnných částí, většinou se jedná o sufixy či partikule (Kraemerová 2000, s. 25). Naproti tomu analytickým (izolačním) jazykům chybí morfologické procesy, které jsou typické pro aglutinační a flektivní jazyky (Pirkola 2001, s. 339). Slova mají stejnou podobu bez ohledu na jejich gramatickou funkci (Pirkola 2001, s. 337). Pro analytické jazyky je proto velmi důležitý

pevný pořádek slov ve větě. A právě do této skupiny patří čínština, takže se dá říci, že japonština a čínština fungují docela odlišně.

Japonština je podle pořádku slov ve větě jazykem typu SOV (*subject-object-verb*), což znamená, že předmět (*object*) bývá na rozdíl od většiny indoevropských jazyků zpravidla před slovesem (*verb*) a přísudek tedy většinou zaujímá poslední místo ve větě (Kraemerová 2000, s. 21).

Watanabe (2000, s. 133) uvádí jako příklad japonskou větu:

少女はきれいな薔薇を好む。

Šódžo **wa** kirei **na** bara **o** konomu.

dívka-krásnou-růži-má v oblibě

Dívka miluje krásnou růži.

Na tomto příkladu si lze všimnout, že slovosled běžné japonské věty je následující: podmět, předmět a přísudek (SOV). Dále jsou zvýrazněny některé její části, které jsou důkazem toho, že je japonština aglutinačním jazykem. Jedná se o kontextovou partikuli vyznačující téma věty *wa*, příponu adjektiva *na* a pádovou partikuli *o*, které určují funkci slov ve větě (Watanabe 2000, s. 134). Aglutinace má velký vliv na tvoření japonské slovní zásoby.

Naproti tomu čínština je jazykem typu SVO (*subject-verb-object*). Jakožto analytický jazyk má pevný slovosled a není moc flexibilní (Dong. 143). Na následující větě lze ukázat základní slovosled čínské věty (Švarný a Uher 2014, s. 106):

谁有纸?

Šej jou č'?

Kdo-má-papír?

Kdo má papír?

Jak lze vidět, věta začíná podmětem („kdo“), pak následuje přísudek („má“) a na třetím místě je předmět („papír“). Čínština má pevný pořádek slov, slova se řadí za sebou, a tak možnost přemísťovat větné členy má značně omezenou (Švarný a Uher 2014, s. 105–106). Syntax čínštiny má zásadní vliv na tvorbu složenin *waseikango*.

1.2 Struktura sino-japonských složenin *kango* a *waseikango*

Podle způsobu skladby lze japonskou slovní zásobu dělit na *tandžungo* (単純語, „jednoduchá slova“) a *fukugógo* (複合語, „složená slova“), kde se řadí všechny znakové složeniny (Watanabe 2000, s. 129). Mezi ně patří japonské složeniny *wago*, sino-japonské složeniny *kango* a *waseikango*, dále také hybridní složeniny *konšugo* (Shibatani 1990, s. 237–238). Zvláštním typem znakových složenin jsou složeniny *atedži* (当て字). Složeniny *atedži* vznikají jako fonetické výpůjčky. Jsou vyjádřeny čínskými znaky *kandži*, které ve složeninách *atedži* fungují primárně jako fonetické symboly a význam jednotlivých znaků nemusí nutně poukazovat na význam celé složeniny (Wang 2010, s. 23). Většina složenin *atedži* vznikla na začátku éry Meidži, tj. v 2. polovině 19. století (Wang 2010, s. 26). Používaly se pro přejímání nových západních výrazů jako jsou například výrazy *Amerika* (亜米利加, „Amerika“) nebo *roman* (浪漫, „romantický“) (Wang 2010, s. 26). V některých případech mohou jednotlivé znaky obsažené ve složenině *atedži* mít kromě fonetické funkce také funkci sémantickou. Wang (2010, s. 28) uvádí jako příklad znakovou složeninu *atedži kurabu* (倶楽部, „klub“). Znaková složenina *kurabu* se skládá ze tří znaků: 倶 (*ku*), 楽 (*ra*) a 部 (*bu*). Znak 倶 (*ku*) lze přeložit jako „společně“ nebo „dohromady“, znak 楽 (*ra*) jako „zájem“ nebo „jít za zábavou“ a znak 部 (*bu*) znamená „organizace“ nebo také „místo setkání“. Z této znakové kombinace je patrný přibližný význam slova. V současnosti jsou tyto složeniny ve většině případů nahrazeny výrazy *gairago* (Wang 2010, s. 28).

Všechny sino-japonské složeniny jsou tvořeny znaky *kandži*. Mohou vznikat jejich spojováním, přidáváním nebo také krácením. Jediný zásadní rozdíl mezi složeninami *kango* a *waseikango* je ten, že složeniny *waseikango* vznikly v japonštině, zatímco složeniny *kango* byly přejaty z čínštiny. Podle počtu znaků jsem v této podkapitole rozdělila sino-japonské složeniny na složeniny skládající se:

- 1) ze dvou znaků
- 2) z více než dvou znaků

Jedním ze způsobů tvoření dvouznakových složenin *waseikango* je spojení dvou znaků se stejným nebo podobným významem. Wang (2010, s. 95) uvádí jako příklad složeninu *hatten* (発展, „rozvoj“). Oba znaky, ze kterých se tento výraz skládá, lze přeložit jako „rozvoj“. Obdobně vznikla například složenina *kango kanó* (可能,

„možný“), kde lze oba znaky přeložit jako „možný“. Další možností tvorby dvouznakových složenin *waseikango* je spojení znaku vyjadřujícího činnost se znakem, který je předmětem dané činnosti. Podle syntaxe čínštiny tvoří páry sloveso-předmět. Wang (2010, s. 97) udává jako příklad složeninu *waseikango tóhjó* (投票, „hlasování“), která se skládá ze znaků 投 (*tó*, „házet“) a 票 (*hjó*, „kus papíru, lístek“). Další možností, jak lze vytvořit složeninu *waseikango*, je kombinace základního kmenového znaku se znakem, který jej rozvíjí. Může se jednat například o znak ve funkci přívlastku. Wang (2010, s. 95–96) uvádí jako příklad složeninu *waseikango seitó* (政党, „politická strana“). V syntaxe čínského (i japonského) jazyka platí pořadí přívlastek-jméno. Wang (2010, s. 96) se domnívá, že tato složenina vznikla redukcí dvou samostatných složenin, konkrétně složenin *seidži* (政治, „politika“) a *kettó* (結党, „organizace, strana“).

Složeniny *waseikango*, které vznikají kombinací tří a více znaků, rozděluje Wang (2010, s. 75–77) na složeniny, které vznikly:

- 1) přidáním prefixů
- 2) přidáním sufixů
- 3) kombinací více samostatných znakových složenin

Častými prefixy jsou např. čínské znaky, které vyjadřují zápor. Jsou to: *fu-* (不), *hi-* (非) a *mu-* (無). Například před výraz *kanó* (可能, „možný“), lze přidat prefix *fu-* (不) a výsledkem je složenina *fukanó* (不可能, „nemožný“). Prefix *hi-* (非) se vyskytuje například ve složenině *waseikango hikinžoku* (非金属, „nekovový“). Příkladem použití třetího uvedeného prefixu je složenina *waseikango musankaikjú* (無産階級, „proletariát“). Složenina *musan* (無産) znamená „nemajetný“ a *kaikjú* (階級) znamená „třída“ nebo „společenská vrstva“. Dalším příkladem jsou složeniny *waseikango mukanšin* (無関心, „apatie“) a *muišiki* (無意識, „bezvědomí“) (Wang 2010, s. 294). Všechny tyto záporné prefixy jsou čínského původu (Wang 2010, s. 71). Příkladem japonského více znakového prefixu je prefix *nikkei-* (日系, „japonský“). Objevuje se například ve složeninách *waseikango* jako je *nikkeikigjó* (日系企業, „japonská firma“) nebo *nikkeikešóhin* (日系化粧品, japonská kosmetika) (Chen 2014, s. 47).

Dále mohou vznikat složeniny *waseikango* také přidáváním sufixů. Ty mohou být stejně jako prefixy jednoznakové i víceznakové. Jedním z nich je sufix pro různé vědecké obory *-gaku* (学). Tento sufix pravděpodobně původně vznikl krácením složeniny *waseikango kagaku* (科学, „věda“) (Wang 2010, s. 91–92). Přidáním tohoto

sufixu vznikly složeniny *waseikango* jako například *keizaigaku* (経済学, „ekonomie“), *šinrigaku* (心理学, „psychologie“), *šakaigaku* (社会学, „sociologie“) a další. Dalším často používaným sufixem je dvouznačkový japonský sufix pro -ismy -*šugi* (主義). Přidáním tohoto sufixu vznikly například složeniny *waseikango šihonšugi* (資本主義, „kapitalismus“), *teikokušugi* (帝国主義, „imperialismus“) nebo *kjósanšugi* (共產主義, „komunismus“) (Wang 2010, s. 72). Pro tvorbu složenin *waseikango* jsou dále využívány také další sufixy jako například: -*ka* (家), -*rjoku* (力) nebo -*hó* (法), které jsou původně čínského původu a byly v Japonsku používány pro tvorbu neologismů (Wang 2010, s. 75–76). Sufix -*ka* (家) se obvykle objevuje u složenin, které vyjadřují nějakého „vykonavatele povolání nebo činnosti“. Jedním z příkladů je složenina *waseikango seidžika* (政治家, „politik“). Sufix -*rjoku* (力) znamená „síla“ a je obsažen například ve složenině *waseikango seisanrjoku* (生産力, „produktivita“). Sufix -*hó* (法) znamená „právo“ nebo „zákon“. Objevuje se například ve složenině *waseikango šizenhó* (自然法, „přírodní zákon“) (Wang 2010, s. 76). Kromě již zmiňovaných sufixů, existují v japonštině také jiné velmi často používané sufixy jako například japonský sufix pro stroje -*ki* (機). Pomocí tohoto sufixu vznikly například složeniny *waseikango sódziki* (掃除機, „vysavač“) a *sentakuki* (洗濯機, „pračka“). Tento sufix se stal stejně jako sufix -*gaku* oblíbeným také v čínštině (Chen 2014, s. 43).

Dále mohou složeniny *waseikango* vznikat kombinací dvou a více samostatných složenin, jako je například složenina *waseikango genron džijú* (言論自由, „svoboda řeči“) (Wang 2010, s. 77), která se skládá ze složenin *genron* (言論, „řeč“) a *džijú* (自由, „svoboda“). Mnoho složenin *waseikango* vzniklo jako čtyřznačkové složeniny. Čtyřznačkové složeniny vznikají nejčastěji (přibližně v 90 % případů) kombinací dvou dvouznačkových sino-japonských složenin *kango* nebo *waseikango* (Kudo 2004, s. 45). Značkové složeniny *kango* a *waseikango* jsou v japonštině považovány za podstatná jména a lze je rozdělit na pravidelné (vyjadřující podstatná jména), derivované z adjektiv a derivované ze sloves (Kudo 2004, s. 44). Jokohama a Sakuma identifikovali 11 000 nejčastěji používaných čtyřznačkových sino-japonských složenin² a zjišťovali, jaké kombinace dvouznačkových složenin jsou nejčastější. Výsledky jsou uvedeny v tabulce č. 1. V této tabulce je uvedeno v procentech množství čtyřznačkových složenin

² Jokohama a Sakuma svá data sesbírali z: TANAKA, Y., 1993. The acquisition of knowledge data by analyzing natural language using 4 chinese characters. *Natural language processing*. 94(9), 63–70.

v závislosti na kombinaci konkrétního typu dvouznakových složenin. Typ složeniny ve sloupci je kombinován s typem složeniny v řádku (Kudo 2004, s. 45). To znamená, že například v prvním řádku je uvedeno množství výrazů, které vznikly kombinací dvouznakových složenin typu: pravidelná + pravidelná, pravidelná + derivována z adjektiva a pravidelná + derivována ze slovesa. V této tabulce jsou kromě složenin *waseikango* zahrnuty také složeniny *kango*, ale vzhledem k tomu, že v čínštině nejsou tak dlouhé složeniny příliš časté (Wang 2010, s. 73), dá se předpokládat, že většina složenin zaznamenaných v tabulce jsou složeninami *waseikango*.

Tabulka č. 1: Klasifikace čtyř-znakových sino-japonských složenin³

typ složeniny	pravidelná	z adjektiva	ze slovesa
pravidelná	53 %	3 %	16 %
z adjektiva	6 %	0 %	6 %
ze slovesa	13 %	2 %	4 %

Z tabulky je patrné, že největší množství čtyřznakových složenin vzniklo kombinací dvou pravidelných složenin (53 %). Na druhou stranu nejmenší množství (0 %) bylo nalezeno u kombinace dvou složenin, které jsou derivovány z adjektiv. Kudo (2004, s. 45) uvádí jako příklad tohoto typu složeniny výraz *šósaifumei* (詳細不明). První složenina *šósai* (詳細) znamená „podrobný“ a druhá složenina *fumei* (不明) znamená „neznámý“. Kombinací těchto dvou složenin vznikla čtyřznaková složenina vyjadřující „podrobnosti neznámé“ nebo popřípadě „detaily neznámé“ (詳細不明, *šósaifumei*).

Dalším způsobem jak vytvořit čtyřznakovou složeninu je kombinace dvouznakové složeniny a dvouznakového afixu. Příkladem dvouznakových afixů jsou již zmíněné afixy *-šugi* (主義) a *nikkei-* (日系, „japonský“) (Chen 2014, s. 47).

Kromě čtyřznakových složenin mohly vznikat také složeniny s ještě větším počtem znaků. Jedním z příkladů pětiznakové složeniny je složenina *waseikango džidóhanbaiki* (自動販売機, „prodejní automat“), která vznikla kombinací složenin

³ Zdroj tabulky: JOKOHAMA, Šoiči a SAKUMA, Kazuhiro, 1996. cit v KUDO, Majo, 2004, s. 45.

džidó (自動, „automatický“), *hanbai* (販売, „prodej“) a sufixu pro stroje *ki* (機). Skládá se tedy ze dvou dvouznakových složenin a sufixu (Chen 2014, s. 52).

Některé složeniny *waseikango* mohou obsahovat japonské znaky *waseikandži* (Lunde 1990, s. 4). Například znak *waseikandži* pro „práci“ (働) vznikl v japonštině z radikálu pro „člověka“ 亻 a znaku pro „pohyb“ 動. Použitím tohoto znaku vznikly složeniny *waseikango* jako například *ródó* (労働, „práce“) nebo *ródóša* (労働者, „pracovník“) (Lunde 1990, s. 29).

2. Definice a historie složenin *waseikango*

V první podkapitole uvedu některá kritéria pro posuzování složenin *waseikango*. Na základě těchto kritérií vyberu jednu konkrétní definici. V druhé podkapitole se budu zabývat historií složenin *waseikango* v japonském jazyce.

2.1 Kritéria pro určování složenin *waseikango*

Odlišit složeniny *waseikango* od běžných složenin *kango* je velmi těžké. Vzhledem k tomu, že se složeniny *waseikango* i *kango* skládají ze znaků *kandži*, nejsou od sebe snadno rozeznatelné. To je také důvod, proč si spousta Japonců neuvědomuje, že ve skutečnosti v japonštině existuje velké množství složenin *waseikango*. Chen (2001, s. 33, cit. ve Wang 2010, s. 32) uvádí následující soubor kritérií pro určování slov *waseikango*:

- 1) čínský způsob tvoření slovní zásoby
- 2) sino-japonská výslovnost *onjomi*
- 3) absence v čínských starých knihách
- 4) vznik v Japonsku

První kritérium splňují slova, která vznikla podle pravidel tvorby sino-japonských znakových složenin. Toto kritérium splňují složeniny *kango* a *waseikango*. Konkrétně například složenina *waseikango denwa* (電話, „telefon“) se skládá ze znaků *den* (電, „elektřina“) a *wa* (話, „řeč“). Doslovný překlad by mohl být „elektronická komunikace“. První znak tedy představuje přívlastek a druhý jméno. Pro vytvoření slova „mobilní telefon“ byla před výraz *denwa* (電話) přidána složenina *keitai* (携帯, „přenosný“) a vznikla tak nová složenina *waseikango keitaidenwa* (携帯電話). Podobně jako v češtině se „mobilní telefon“ v běžném hovoru zkracuje na „mobil“, tak také složeninu *keitaidenwa* (携帯電話) lze zkrátit na výraz *keitai* (携帯, „mobil“). Stejným způsobem vznikají také čínské znakové složeniny. Příkladem je čínská složenina *šou-ti* (手机, „mobilní telefon“), která vznikla spojením znaků *šou* (手, „ruka“) a *ti* (机, „přístroj“). Doslovný překlad je „ruční přístroj“. Lze vidět, že zde uvedené čínské složeniny i sino-japonské složeniny vznikly spojením znaků vyjadřujících přívlastek a podstatné jméno. Pro vyjádření slova „telefon“ byla v čínštině použita složenina *waseikango denwa*,

čínsky *tien-chua* (电话/電話), která nahradila původní čínskou složeninu *te-lü-feng* (德律风), která vznikla jako fonetická výpůjčka (Chen 2014, s. 28).

Druhé kritérium zahrnuje slova čtená sino-japonským způsobem čtení *onjomi*. Výrazy čteny japonským způsobem čtení *kunjomi* Chen (2001, s. 33, cit. ve Wang 2010, s. 32) nepovažuje za složeniny *waseikango*. Toto kritérium tedy vylučuje japonské znakové složeniny jako je *iriguči* (入口/入り口, „vchod“) nebo *kučibeni*, (口紅, „rtěnka“), protože i když jsou japonského původu a jsou tvořeny znaky, mají japonské čtení, a jsou tedy považovány za japonské znakové složeniny. Zároveň dále vylučuje hybridní znakové složeniny *konšugo*, které jsou japonského původu a jsou vyslovovány částečně podle výslovnosti *onjomi* a částečně podle výslovnosti *kunjomi*. Příkladem takovéto složeniny je složenina *daidokoro* (台所, „kuchyně“). První znak (*dai*) má výslovnost *onjomi* a druhý (*dokoro*) má výslovnost *kunjomi* (Shibatani 1990, s. 238).

Některé sino-japonské složeniny existovaly v dávné čínštině a v japonštině byly znovu použity s podobným významem. Toto kritérium je častým cílem sporů, protože daná složenina vznikla v Číně, ale nesla jiný význam. Někteří lingvisté, jako jsou např. Wang Li a Čchen Li-wei taková slova za složeniny *waseikango* nepovažují, protože tyto složeniny vznikly v čínštině, a označují je termínem „vrácená výpůjčka“ (Wang 2010, s. 32). Příkladem takovéto složeniny je například složenina *džijú* (自由). Tato složenina byla použita v 19. století v Japonsku pro překlad slova „svoboda“. Složenina *džijú*, čínský *c'-jou* (自由), již původně existovala v čínštině a znamenala „rozhodovat se bez omezení“, což částečně vysvětluje západní výraz „svoboda“ (Wang 2010, s. 111).

Posledním kritériem je to, že sino-japonská složenina musela vzniknout v Japonsku, tedy v japonštině. Některé složeniny, které byly původně vytvořeny v Číně, kde se neujaly, ale staly se populárními v Japonsku, kde se rychle šířily a nakonec se vrátily zpět do čínštiny. Mezi tyto složeniny patří například výrazy *kokkai* (国会, „parlament“) a *minšu* (民主, „republika“). Tyto a další neologismy se objevily v Číně v roce 1864 v čínském překladu knihy *Elements of International Law* od Henryho Wheatona. Tato kniha byla přeložena Američanem W. A. P. Martinem, který působil v Číně jako misionář. Čínský překlad této knihy se dostal do Japonska. Zatímco se v Číně tyto nové neologismy v běžném životě moc nepoužívaly, v Japonsku se těšily popularitě (Masini 1997, s. 57, cit. ve Chen 2014, s. 21). Pro správné rozlišování

takových složenin od složenin *waseikango* je třeba sledovat etymologii jednotlivých sino-japonských složenin.

Kromě výše uvedených kritérií dále Chen (2001, s. 33, cit. ve Wang 2010, s. 32) uvádí další kritéria, která lze aplikovat na složeninách, které již dříve existovaly v čínštině a v japonštině došlo pouze k nějaké formě změny. Oba tyto soubory Wang ve své práci kombinuje.

- 1) změna významu
- 2) změna formy
- 3) speciální slovní struktura japonštiny

V některých případech došlo ke změně nebo přidání nového významu. Wang (2002, s. 109–122, cit. ve Chen 2014, s. 6) uvádí příklad *hoken* (保険, „pojištění“). Původní význam ve staré čínštině označoval „místo, které slouží k ochraně, protože je těžko přístupné“. Japonci tento výraz převzali a dali mu nový význam, „pojištění“. Došlo tedy pouze ke změně významu již existující čínské složeniny. Dalším příkladem takovéto složeniny je sufix *-šugi* (主義, „-ismus“). Tato složenina vznikla ze staré čínské fráze *ču-i* (主义/主義), která se skládá ze znaků *ču* (主, „udržovat“) a *i* (义/義, „spravedlnost“). Došlo tedy nejen ke změně významu, ale z fráze se stala složenina často používaná jako sufix (Wang 2008, s. 71).

U některých složenin, které vznikly v Číně, byla zachována výslovnost znaků původní složeniny, avšak došlo v japonštině ke změně v zápisu nebo k rekonstrukci složeniny. Například pro zápis složeniny byly zvoleny jiné, jednodušší nebo vhodnější znaky. Příklady takových složenin jsou *monmó* (文盲, „negramotnost“), *fuben/fubin* (不便, „nepříjemnost“) a *keiki* (景気, „ekonomické aktivity“). Tyto složeniny měly původně stejnou výslovnost, ale odlišný vzhled: 蚊虻, 不憫, 經氣 (Tajima 2003, s. 97).

Do této kategorie dále patří složeniny, které vznikly kombinací v čínštině již existujících složenin a vytvořily tak novou konstrukci. Při jejich tvoření je určující fakt, že daná nově vytvořená složenina byla zkomponována v japonštině, na původ jednotlivých složenin a afixů, ze kterých tyto složeniny vznikly, není brán ohled. Jedním z procesů vzniku takových složenin je kombinace složeniny a afixu. Hojně používanými sufixy jsou například japonské sufixy *-gaku* (学, „sufix pro vědu“) a *-šugi* (主義, „sufix pro -ismy“). Nové složeniny, které vznikly přidáním afixu, můžeme dále rozlišovat podle toho, zda byla složenina, na kterou se napojuje japonský afix,

vytvořena v Japonsku nebo v Číně. Například složeniny *waseikango šihonšugi* (資本主義, „kapitalismus“) a *šakaigaku* (社会学, „sociologie“) se skládají kombinací japonských a čínských složenin. V prvním případě je složený sufix *-šugi* (主義) připojen k složenině *waseikango šihon* (資本, „kapitál“), v druhém příkladu je sufix *-gaku* (学) připojen ke složenině *kango šakai* (社会, „společnost“).

Zvláštním případem je složenina *bungaku* (文学, „literatura“). Znak *bun* (文), označuje v čínštině „něco psaného“ a byl k ní v japonštině přidán sufix *-gaku* (学). V tomhle případě vznikla složenina přidáním suffixu k již existujícímu čínskému slovu či znaku. Složenina *bungaku* se nachází ve slovníku *Xiandai Wailaici Cidian* (Slovník vypůjčených a hybridních slov v čínštině) a bývá mnohdy považována za *waseikango*, přestože se tento výraz poprvé objevil v čínském vědeckém časopise v letech 1857–1858. V Japonsku byl v roce 1964 tento časopis přeložen a pak se dostal zpět do čínštiny (Ge 2003 s. 68–69 cit. ve Chen 2014, s. 21). Na první pohled se zdá, že se jedná o stejný typ složeniny jako je třeba *minšu* (民主, „republika“) nebo *kokkai* (国会, „parlament“), a není proto považována za složeninu *waseikango*. Tato složenina je ale sporná ještě z jednoho důvodu. Ve skutečnosti již existovala ve staré čínštině, znamenala „mít dobrou znalost textů“ a byla součástí učení Konfucia (Wang 2010, s. 112). V tomto případě tedy znak *-gaku* (学) není suffixem.

V některých případech se význam složeniny liší v obou jazycích z důvodu jejich odlišné gramatiky. Wang (2010, s. 33) uvádí jako příklad složeninu *jókó* (洋行, „jít do zahraničí“). Tato sino-japonská složenina má skladbu komplement + sloveso, což odpovídá způsobu tvoření slov v japonštině, a proto nebývá považována za *waseikango*. Tato složenina existuje také v čínštině ve formě *jang-chang* (洋行, „mezinárodní obchodní společnost“), kde má skladbu přívlastek + jméno. První znak *jó/jang* (洋) má v obou jazycích význam „zahraniční“, druhý znak *kó* (行) má v tomto případě v japonštině význam „jít“. V čínštině existují pro tento znak dvě výslovnosti: *sing* (行, „jít, cestovat“) a *chang* (行, „obchodní firma“).

Wang (2010, s. 32) uznává celý první soubor kritérií bez jakýchkoliv výhrad. Z druhého souboru kritérií uznává pouze druhé kritérium, to jsou složeniny, u kterých došlo v japonštině ke změně formy. Tato práce vychází ze stejných kritérií. To znamená, že za složeniny *waseikango* jsou považovány ty složeniny, které: vznikly podle způsobu tvoření čínské slovní zásoby, mají sino-japonskou výslovnost *onjomi*, vznikly v Japonsku a ve staré čínštině vůbec neexistovaly nebo v ní existovaly v jiném zápise.

Mezi *waseikango* se tedy v této práci řadí také takové složeniny, které vznikly kombinací již čínských existujících složenin a afixů.

2.2 Historie vzniku složenin *waseikango*

Aby bylo možné sledovat vznik složenin *waseikango*, je třeba si nejdříve představit vývoj japonského jazyka. Z historického hlediska lze japonštinu rozdělit na následující etapy (Kraemová 2000, s. 44) :

- 1) archaická japonština (上古日本語, *džóko nihongo*)
- 2) klasická japonština (中古日本語, *čúko nihongo*)
- 3) středověká japonština (中世日本語, *čúsei nihongo*)
- 4) novodobá japonština (近世日本語, *kinsei nihongo*)
- 5) moderní a současná standartní japonština (現代日本語, *gendai nihongo*)

Archaická japonština je japonština datována zhruba do konce 9. století, v japonské periodizaci dějin ji odpovídá období Nara (Kraemová 2000, s. 44). Již od počátku našeho letopočtu docházelo ke kontaktům mezi Korejí, Japonskem a Čínou. Nicméně asi až od 6. století začalo docházet k prvním vlnám přejímání čínské slovní zásoby, buddhismu a následně k přizpůsobování čínských znaků japonskému jazyku. Znak *kandži* tehdy běžně plnily sémantickou i fonologickou funkci a později se staly základem japonských slabičných písem *kana* (*hiragana* a *katakana*) (Kraemová 2000, s. 44). Po roce 607 bylo přejato z čínštiny poměrně velké množství znakových složenin a začalo období „sinizace japonštiny“ (Hoffer 2005, s. 58). Příčinou byla daleko rozvinutější kultura Číny a také buddhismus, který se dostal do Japonska přes Čínu. Čínština se stala jazykem japonského dvora, a tedy také jazykem vzdělané vrstvy (Kraemová 2000, s. 44). Používána byla ale především v psané podobě. Už v té době se v japonštině objevovaly některé jazykové prostředky čínského jazyka a docházelo ke vzniku prvních složenin *waseikango*. Některé tyto složeniny *waseikango* se následně dostaly do čínštiny, především se jednalo o některé vlastní názvy a názvy japonských výrobků. V té době se styly čtení znaků poměrně lišily, proto jejich výslovnost nemusela odpovídat výslovnosti v současnosti (Chen 2014, s. 14).

Klasická japonština je datována od 9. do 12. století a v japonské periodizaci dějin ji odpovídá éra Heian (Kraemová 2000, s. 44). Čínština byla považována za prestižní jazyk a byla v ní psána odborná a oficiální próza. I v tomto období docházelo

k přejímání čínské slovní zásoby, ačkoliv její podíl v japonštině nebyl nijak velký. Údajně se však začaly objevovat napodobeniny některých čínských syntaktických vzorů (Kraemová 2000, s. 45). V této době začaly pravděpodobně vznikat první v Japonsku vytvořené čínské znaky *waseikandži* (Lunde 1990, s. 14). Dá se proto předpokládat, že vznik složenin *waseikango* pokračoval.

Středověká japonština je datována od 13. do 17. století a v periodizaci japonských dějin ji odpovídají období Kamakura a Muromači (Kraemová 2000, s. 44). V tomhle období se japonština začíná používat také v oficiálních textech a vzniká styl, ve kterém se kombinuje japonština se sino-japonskými výrazy (Kraemová 2000, s. 47). V 16. století se dostávají do Japonska Evropané a s jejich příchodem začalo přejímání západní slovní zásoby a začaly vznikat výrazy *gairaigo* (Hoffer 2005, s. 58).

Následuje novodobá japonština, která je datována do první poloviny 19. století a které odpovídá období Edo (Kraemová 2000, s. 44). V této době se začaly objevovat snahy o omezení čínských prvků v japonštině, a tedy také složenin *waseikango*. Jedním ze zastánců omezování čínských prvků v japonštině byl filolog Motoori Norinaga (Kraemová 2000, s. 47–48).

Nakonec následuje moderní a současná standartní japonština, které v japonské periodizaci dějin pokrývají období Meidži, Taišó, Šówa, Heisei (Kraemová 2000, s. 44) a Reiwa. Během období Meidži (1868–1912) vznikla většina složenin *waseikango*. Japonsko bylo tehdy oproti západním zemím až příliš zaostalé a vzrostla potřeba celou zemi modernizovat. Z tohoto důvodu se začala překládat literatura západních zemí a studenti byli posíláni do zahraničí, kde vystudovali. Aby mohlo být modernizováno Japonsko, bylo třeba také modernizovat japonštinu, protože postrádala velké množství výrazů, zejména těch odborných, které byly v západních zemích běžné. Proto se začalo přejímat velké množství „evropských“ výrazů a to především z angličtiny (Reischauer a Craig 2012, s. 157–58). Pro překlad některých západních výrazů byly použity znakové složeniny *waseikango*.

Jedním z významných učenců období Meidži byl Fukuzawa Jukiči (1835–1901) (Racel 2011, s. 72). Fukuzawa se ve svých dílech zabýval především pojmem „civilizace“ a jak ji definovat. Už v roce 1864 poprvé pro její vyjádření použil výraz *bunmei* (文明), který vznikl spojením znaků 文 (*bun*, „literatura“) a 明 (*mei*, „jasný“) (Racel 2011, s. 87). Vysvětlen byl tento výraz ale až v roce 1869 (Racel 2011, s. 87). Tehdy Fukuzawa postavil *bunmei* (文明, „civilizace“) jako protiklad ke složeninám *kango banja* (蠻野, „barbarství“) a *jaban* (野蠻, „barbarský“). Doposud byl k výrazu

„civilizace“ nejbližší konfuciánský termín *reigi* (禮義) (Racel 2011, s. 90). Ve svém díle kromě vytváření nových slov Fukuzawa také často používal již vzniklé čínské neologismy, které nebyly v Číně příliš populární, a zvyšoval tak jejich popularitu v Japonsku. Používal složeniny jako například složeninu *kango dóri* (道理, „důvod“) a složeninu *džijú* (自由, „svoboda“) (Racel 2011, s. 94).

Další důležitou osobností tohoto období byl japonský filozof a politik Nakae Čómin. Nakae byl silně ovlivněn Francií a jejími revolučními ideály. Přeložil do japonštiny známé francouzské revoluční heslo: *Liberté, égalité, fraternité* (svoboda, rovnost, bratrství). Výraz *liberté* přeložil jako *džijú* (自由), *égalité* jako *bjódo* (平等) a *fraternité* jako *hakuai* (博愛), jehož doslovný překlad je „univerzální láska“ (Racel 2011, s. 249–250). Přestože tyto složeniny nejsou v této práci považovány za *waseikango*, protože už v čínštině existovaly s jiným významem (Wang 2010, s. 111), dá se říci, že jsou v dnešní době v japonštině i čínštině známy především v těchto nových významech. Dalším příkladem nově vzniklé složeniny té doby je složenina *waseikango museifušugi* („anarchie“). Tuto složeninu vytvořil v roce 1892 učenec Kitamura Tókoku. Skládá se z čínského záporného prefixu *mu-* (無), složeniny *kango seifu* (政府, „vláda“) a sufixu *-šugi* (主義, „-ismus“) (Wang 2010, s. 71).

Později se začala znalost evropských jazyků u Japonců zvyšovat, a proto nejspíš začaly být oblíbenější a častější výrazy *gairaigo*. Složeniny *waseikango* a složeniny *kango* se tak dostaly částečně do pozadí. Situace se zásadně změnila až s příchodem éry Šówa (1926–1979). V té době bylo v japonštině velké množství výrazů *gairaigo*. Počátkem 30. let vztahy Japonska a většiny západních zemí výrazně ochladly a Japonsko začalo odmítat vše, co se týká západní kultury, především té americké. Tato změna se projevila v japonském jazyce tak, že některé složeniny *waseikango*, které již byly v té době nahrazeny výrazy *gairaigo*, se vrátily zpět do japonštiny. Došlo tedy k návratu mnoha složenin *waseikango* a také k jejich dalšímu vzniku. Například pro slovo „moderátor“ či „hlasatel“ se původně používal přejatý výraz *anaunsá* (アナウンサー) z anglického slova *announcer*. Během války byl však nahrazen složeninou *waseikango hósóin* (放送員). Stejným způsobem byl také nahrazen výraz pro „nahrávku“, který byl změněn z výrazu *rekódo* (レコード) na složeninu *waseikango onban* (音盤) (Scherling 2012, s. 30).

Po válce se sice opět začaly používat výrazy *gairaigo*, přesto za tu dobu nově vzniklé složeniny *waseikango* úplně nezanikly a některé z nich jsou používány dodnes,

i když třeba ne tak často. Hrají velmi důležitou roli zejména v odborných sférách. Na rozdíl od výrazů *gairaigo*, mají složeniny *waseikango* v písemné formě jednoznačný význam. Například výraz *gairaigo basu* (バス), může znamenat „autobus“ z anglického slova *bus* nebo „koupel“ z anglického slova *bath*. Naproti tomu mnoho sino-japonských složenin se sice také čte stejným způsobem, ale píše se odlišnými znaky *kandži*. Kraemerová (2000, s. 35) uvádí jako příklad tohoto jevu deset složenin, které se vyslovují *šisei*, ale vzájemně se liší významem: 姿勢 („postoj“), 市政 („městská správa“), 市制 („městská organizace“), 施政 („správa“, „vláda“, „státnictví“), 市勢 („podmínky města“), 至誠 („upřímnost“, „oddanost“), 氏姓 („příjmení“), 私製 („soukromý“), 資性 („povaha“) a 司政 („správa“). V případě, že by byl zohledněn japonský slovní přízvuk, tak by z uvedených deseti složenin zůstalo osm s naprosto stejnou výslovností. Pravděpodobně z důvodů vysokého počtu homofonních slov nejsou sino-japonské složeniny moc populární v mluvené japonštině (Kraemerová 2000, s. 75). Přesto se složeniny *waseikango* dodnes používají nejen v odborných textech, ale také některé z nich patří mezi běžně používaná slova jako například *denwa* (電話, „telefon“), *ryōri* (料理, „pokrm“), *ninki* (人気, „populární“), *šašin* (写真, „fotografie“) a další (Chen 2014, s. 53–57). I přes svá pozitiva jako je odlišná podoba v písemné formě nebo poskytování sémantické informace díky znakům *kandži*, mají ale složeniny *waseikango* zároveň také jednu velkou nevýhodu. Jelikož jsou tvořeny znaky *kandži*, jsou poměrně komplikované a dělají japonštinu těžší jak pro rodilé mluvčí, tak i pro cizince, kteří se jí chtějí naučit.

3. Složeniny *waseikango* v jiných jazycích

V této kapitole se budu zabývat složeninami *waseikango* v čínštině, korejštině a vietnamštině. Do všech těchto jazyků byly přejaty složeniny *waseikango* prostřednictvím čínských znaků. Takovému způsobu vypůjčování se říká grafické. Postupně představím historii přejímání složenin *waseikango* v jednotlivých jazycích a uvedu několik konkrétních příkladů.

3.1 Složeniny *waseikango* v čínštině

Jak již bylo uvedeno v 1. kapitole, čínština patří do sino-tibetské jazykové rodiny (Norman 1988, s. 13) a je jazykem typu SVO. Je tónovým jazykem, což znamená, že význam slov je v mluveném jazyce rozlišován tóny (Norman 1988, s. 9). Čínština má spoustu dialektů, které se od sebe zásadně liší, proto se dá říci, že čínské dialekty by mohly tvořit samostatnou jazykovou rodinu (Norman 1988, s. 1). V této práci není brán ohled na tyto dialekty. Je tedy zaměřena pouze na tzv. standardní čínštinu (Modern Standard Mandarin Chinese), která vychází zejména z pekingského dialektu (Norman 1988, s. 3). Čínština silně ovlivňovala jazyky okolních zemí a nejvíce ovlivnila japonštinu, korejštinu a vietnamštinu. Do těchto jazyků se začala dostávat především v literární formě a tyto jazyky přejaly čínské písmo a některé jazykové prostředky (Norman 1988, s. 22).

Za vlády čínské dynastie Tchang (618–907) byla Čína kulturně a ekonomicky velmi vyspělou zemí. V té době vedlo Japonsko do Číny několik diplomatických výprav, při kterých docházelo ke vzájemnému sdílení vědomostí a kultury. Během tohoto procesu byla slovní zásoba japonštiny významně obohacena (Chen 2014, s. 13). Již v té době se také některá slova dostala z japonštiny do čínštiny. Dokud japonština nepřijala čínské znaky, čínsky *chan-c'* (汉字/漢字), tak se japonská slova dostávala do čínštiny pouze jako fonetické výpůjčky. Tenhle typ přejímání s sebou nesl dvě zásadní nevýhody. V čínštině se používaly čínské znaky primárně k určování významu slov. Při fonetickém přejímání ale čínské znaky ztrácí svou sémantickou funkci, mají tedy pouze funkci fonetickou, takže význam přejatých slov není na první pohled jednoznačný. Dále je třeba si uvědomit, že v čínštině na rozdíl od japonštiny jeden znak vždy představoval jednu slabiku, takže přejaté výrazy z japonštiny obsahovaly pro čínštinu neobvykle velké množství čínských znaků. Dá se tedy říci, že to, že japonština přejala čínské znaky, velmi ulehčovalo přejímání japonské slovní zásoby

do čínštiny (Chen 2014, s. 17). V knize *History of Song* bylo zaznamenáno několik japonských složenin používaných v Číně v období od dynastie Suej (589) až po Jižní Sung (12. století). Jednalo se především o názvy míst, titulů, dále také názvy některých japonských výrobků (Chen 2014, s. 13–14). Níže jsou příklady názvů některých takových výrobků, které byly přejaty do čínského jazyka (Gu 2011, cit. v Chen 2014, s. 15).

Tabulka č. 2: Příklady názvů některých japonských výrobků přejatých do čínštiny

japonsky	čínsky	ve znacích	česky
<i>kohaku</i>	<i>chu-pcho</i>	琥珀	jantar
<i>kibako</i>	<i>mu-siang</i>	木箱	dřevěná krabička
<i>cuzura</i>	<i>ke-lung</i>	葛籠	proutěná skříň na oblečení
<i>hiógi</i>	<i>kuej-šan</i>	檜扇	druh japonského cypřišového vějíře
<i>kawahoriógi</i>	<i>pien-fu-šan</i>	蝙蝠扇	druh japonského skládacího vějíře
<i>radenšoan</i>	<i>luo-tien-šu-an</i>	螺鈿所案	perleťový stůl
<i>radenkurakucuwa</i>	<i>luo-tien-an- pchej</i>	螺鈿鞍轡	perleťové sedlo
<i>kinginmakiecuzuri</i>	<i>t'in-jin-š'-chuej- -jen</i>	金銀蒔絵硯	zlatě nebo stříbřitě lakovaný inkoustový kámen

Složenina *radenšoan* (螺鈿所案) je složeninou *waseikango*, ostatní složeniny jsou japonskými znakovými složeninami *wago* nebo hybridními složeninami *konšugo*. Přestože v této práci není většina uvedených složenin uznána za složeniny *waseikango*, tyto složeniny ukazují, že obchodní styky a rozvíjející se kultura Japonska měly vliv na jazykovou výměnu mezi oběma zeměmi, i když vliv čínštiny na japonštinu byl v té době zásadně větší.

Situace se začala měnit až v letech 1840–1894, kdy došlo k velké vlně přejímání japonské slovní zásoby do čínštiny. V té době začala již zaostalá Čína trpět útlakem

vyspělejších evropských zemí. Aby se ubránila, bylo třeba se modernizovat, a proto se začala překládat západní odborná literatura, což vedlo ke vzniku spousty čínských neologismů jako například *kuo-chuej* (国会/國會, „parlament“), *min-ču* (民主, „republika“), *kchung-či* (空气/空氣, „vzduch“) a další (Chen 2014, s. 20–21). Jenže tato nově přeložená literatura nebyla tehdejší čínskou společností přijata zrovna nejlépe a tyto neologismy se moc nepoužívaly. Je překvapivé, že se staly populárními v Japonsku. Tímto způsobem se do japonštiny dostalo velké množství nových složenin jako například výše uvedené složeniny *kokkai* (国会, „parlament“), *minšu* (民主, „republika“) a *kúki* (空氣, „vzduch“). Až skrze japonštinu se pak tyto výrazy vrátily zpět do Číny, odkud původně pocházely (Chen 2014, s. 21).

Do té doby byla japonština ve vztahu k čínštině jazykem, který slovní zásobu spíše přejímal, než poskytoval. Situace se ale začala měnit po roce 1894, kdy vedlo Japonsko s Čínou válku, která pro Čínu skončila absolutní porážkou. Na Japonsko začalo být poprvé nahlíženo jako na vyspělou zemi, od které se toho lze hodně naučit. Do Japonska začaly proudit davy čínských studentů, aby tam vystudovali. V roce 1898 začalo v Číně hnutí „Sto dní reforem“, během kterého mělo dojít k zásadním reformám, které měly vést k modernizaci Číny, a tedy také k modernizaci jazyka. Spousta čínských intelektuálů byla inspirována Japonskem a překládala japonské knihy. Díky takových knih se do čínštiny dostala spousta složenin *waseikango* (Chen 2014, s. 22). Hnutí ale bylo zastaveno císařovnou vdovou Cch'-si. Jedněmi z hlavních iniciátorů byli Kchang Jou-wei a jeho student Liang Či-čchao, kteří nakonec byli nuceni k útěku do Japonska (Chen 2014, s. 23). Liang Či-čchao během svého pobytu v Japonsku přeložil některé japonské politické romány. Při jejich překladu se často setkával se znakovými složeninami *waseikango*. Zjistil, že tyto složeniny jsou v čínštině srozumitelné i bez jakékoliv znalosti japonštiny, protože obsahují čínské znaky, které sdělují význam jednotlivých výrazů a využívají čínskou syntax. V překladu proto zachoval složeniny *waseikango* ve své originální podobě. Jeho přeložené knihy byly dostupné čínským čtenářům a stály se populárními. Dá se tedy říci, že se mnoho složenin *waseikango* dostalo do čínského jazyka prostřednictvím takových a dalších překladů (Wang 1998, cit. v Chen 2014, s. 23).

V roce 1912 padla vláda poslední dynastie Čching a vznikla Čínská republika. V té době došlo k reformě čínského jazyka. Hlavním cílem bylo zbavit se starého, zbytečně složitého literárního jazyka nazvaného *wen-jen*. Reformátoři, kteří

zjednodušovali psaný čínský jazyk, většinou studovali v Japonsku a jejich díla byla jejich pobytem značně ovlivněna. Mezi významné autory této doby patří například Lu Sün, Chu Š' a Kuo Mo-žo (Chen 2014, s. 25). Jedním z nejvýznamnějších překladatelů západních děl počátku 20. století byl Jen Fu (1854–1921). Snažil se uchránit čínský lexikon před zahlcením japonskou slovní zásobou. Vytvořil spoustu neologismů, které se ale nakonec neujaly. Například pro slovo „banka“ vytvořil složeniny *čchao-tien* (鈔店/鈔店), *čchao-šang* (鈔商/鈔商) a dokonce fonetickou výpůjčku z angličtiny *pan-kche* (版克). Přes jeho snahu se ale dodnes v čínštině používá pro výraz „banka“ z japonštiny přejatá složenina *waseikango ginkó* (銀行), v čínštině *jin-chang* (銀行/銀行) (Chen 2014, s. 29).

Situaci mezi oběma jazyky dále změnila okupace Číny Japonskem za druhé světové války. Během okupace bylo množství přejatých japonských slov ještě větší (Wang 2010, s. 122). Na ostrově Tchaj-wan byla japonština od roku 1896 úředním jazykem a na severu Číny v loutkovém státě Mandžukuo (1939–1945) se používal hybridní jazyk *kjówago* (協和語), který vznikl mísením japonštiny s čínštinou (Wang 2010, s. 121–122).

Po druhé světové válce došlo k další rapidní změně. V roce 1949 nově vzniklá Čínská lidová republika (dále ČLR) přerušila diplomatické styky se všemi nekomunistickými zeměmi a začala se zbavovat nově přejaté slovní zásoby z japonštiny. Nicméně ty složeniny *waseikango*, které vyplnily mezery v lexiku čínštiny, zůstaly. V té době byly dokonce v ČLR zakázány veškeré akademické výzkumy zabývající se jazykovými výpůjčkami z japonštiny, a to až do roku 1972, kdy byly diplomatické vztahy mezi Japonskem a ČLR obnoveny (Wang 2010, s. 122).

Od roku 1978, kdy se Čína otevřela světu, začala do čínského jazyka proudit další vlna složenin *waseikango*. Do Číny se začaly dostávat některé japonské nebo západní výrobky. Chen (2014, s. 47) rozděluje přejaté názvy takových výrobků z hlediska míry shody s původním japonským výrazem na složeniny:

- 1) plně přejaté
- 2) částečně přejaté (v čínštině upravené)
- 3) v současnosti v japonštině téměř nebo vůbec nepoužívané (nahrazené výrazy *gairaigo*)

V následující tabulce jsou uvedeny dva příklady z každé kategorie (Chen 2014, s. 48–49)

Tabulka č. 3: Příklady názvů některých výrobků přejatých do čínštiny po roce 1978

kategorie	japonsky	kandži	čínsky	chan-c'	česky
plně přejaté	<i>njúeki</i>	乳液	<i>žu-je</i>	乳液	mléko, krém (kosmetika)
	<i>kešósui</i>	化粧水	<i>chua-čuang- -šuej</i>	化妆水 化妝水	pleťová voda
částečně přejaté	<i>senganrjó</i>	洗顔料	<i>si-mien-žu</i>	洗面乳	krém na čištění obličeje
	<i>hijakedome njúeki</i>	日焼け止め 乳液	<i>fang-šai žu- -je</i>	防晒乳液 防曬乳液	opalovací krém
v současnosti <i>gairaigo</i>	<i>šanpú</i>	シャンプー	<i>si-fa-šuej</i>	洗发水 洗髮水	šampón
	<i>manikjua</i>	マニキュア	<i>č'-t'ia-jou</i>	指甲油	manikúra

Důvodem odlišnosti čínských znaků a jejich japonských verzí v první kategorii může být několik. Například znak (粧/妝/妝) ve složeninách *kešósui/chua-čuang-šuej* vypadá odlišně, protože japonština a čínština používá odlišné verze znaků. V jiných případech jsou některé znaky sice stejné, ale zapisují se v čínštině a japonštině trochu jinak. Tento rozdíl je v této práci pozorovatelný na fontech používaných pro japonštinu a čínštinu. Příkladem takového znaku je první znak téže složeniny (化/化).

Příčinou pouze částečného přejetí výrazu bývá především používání výrazů *wago* jako u druhého příkladu (日焼け止め乳液). Tento výraz obsahuje kromě znaků *kandži* také japonské písmo *hiragana*, které není v čínštině známo. V jiném případě může být rozdíl v tom, že konkrétní znak či složenina nemají v čínštině a japonštině úplně stejný

význam. Tento jev se objevuje v prvním příkladu druhé kategorie, kdy dochází ke změně posledních dvou znaků. Důvodem je to, že složenina *jen-liao* (颜料/顏料) má v čínštině význam „pigment“, proto byla nahrazena složeninou *mien-žu* (面乳, „krém na obličej“) (Chen 2014, s. 49).

U výrazů třetí kategorie se již původní složenina *waseikango* v japonštině nepoužívá. Místo ní se používá výraz *gairaigo*. Do standardní čínštiny se mnoho takových a jiných složenin *waseikango* dostávalo prostřednictvím tehdy britského Hongkongu a také Tchaj-wanu. Diplomatické vztahy Japonska s Hongkongem a Tchaj-wanem byly lepší než s Čínou, a proto docházelo například k překládání japonské literatury pro Hongkong a Tchaj-wan. Jejich prostřednictvím se poté tato literatura dostávala do Číny (Chen 2014, s. 50).

Existují také další příklady složenin *waseikango*, u kterých v čínštině došlo ke změně znaků. Gu (2009, s. 114–116) uvádí několik příkladů, kdy z nějakého důvodu nemohl být japonský výraz přejat do čínského jazyka ve stejné podobě. Jedním z příkladů je japonská složenina *waseikango takkjúbin* (宅急便, „kurýrní služba“). Pro Číňany není těžké pochopit, že první znak *taku* (宅) zastupuje v čínštině výraz *ču-čai* (住宅, „obydlí“) a druhý *kjú* (急) zastupuje výraz *tí-su* (急速, „velmi rychlý“). Pro Číňany problematický je třetí znak *bin* (便). Zatímco v japonštině má význam „pošta“, v čínštině se pro poštu používá složenina *jou-t'ien* (邮件/郵件, „pošta“), který tento znak neobsahuje. Znak *bin* většinou v čínštině zastupuje výraz *fang-pien* (方便, „pohodlný“). Do čínštiny byl proto pro lepší pochopení tento výraz *waseikango* přejat pomocí znaku *sung* (送, „poslat“) ve formě *čai-tí-sung* (宅急送, „kurýrní služba“) (Gu 2009, s. 114). Dalším podobným příkladem je složenina *waseikango džidóhanbaiki* (自動販売機, „prodejní automat“). Při přejímání tohoto výrazu do čínštiny došlo k nahrazení složeniny *hanbai* (販売, „prodej“). I když čínská verze této složeniny *fan-mai* (贩卖/販賣) také znamená „prodej“, její použití je v čínštině trochu odlišné. Zatímco složenina *hanbai* má neutrální zabarvení, čínská složenina *fan-mai* bývá obvykle spojována s ilegálním obchodováním, jako je například obchod s lidmi, drogami, pornografií, divokými zvířaty atd. Z tohoto důvodu bývá složenina *hanbai* ve složeninách přejatých z japonštiny nahrazována jinými složeninami. V tomto konkrétním příkladu byla použita složenina *šou-chuo* (售货/售貨, „prodej“), složenina *džidóhanbaiki* (自動販売機) tedy byla výsledně přejata ve formě *c'-tung-šou-chuo-tí* (自动售货机/自動售貨機, „prodejní automat“) (Gu 2009, s. 115–116).

V některých případech nebyl výraz *waseikango* přejat do čínštiny ve stejné podobě kvůli znakům *waseikandži*. Zdá se, že do čínštiny se běžně nepřejímají nové znaky. Příkladem je složenina *waseikango ródóša* (労働者, „pracovník“), která obsahuje znak *waseikandži dó* (働, „práce“) (Lunde 1990, s. 29). V čínštině byl tento znak nahrazen znakem *tung* (动/動, „pohyb“). Čínská verze složeniny je *lao-tung-če* (劳动者/勞動者, „pracovník“).

V současnosti se japonská slovní zásoba (konkrétně především složeniny *waseikango* a fonetické výpůjčky) šíří do čínštiny zejména prostřednictvím internetu a televize. Tyto neologismy nejsou běžné a mívají krátkou životnost. Objevují se především v hovorové čínštině a na rozdíl od složenin *waseikango*, které v minulosti doplnily čínské lexikum, nevydrží tyto nové složeniny v čínštině moc dlouho (Chen 2014, s. 66).

Složeniny *waseikango* obohatily slovní zásobu čínštiny a přinesly do ní i afíxy, které zdomácněly a mohou být dále využívány k tvorbě nových čínských složenin (Chen 2014, s. 66–68). Příkladem čínské složeniny vytvořené pomocí japonského sufixu je složenina *fei-t'i* (飞机/飛機, „letadlo“) (Chen 2014, s. 43).

3.2 Složeniny *waseikango* v korejštině

Korejština je ve srovnání s čínštinou jazykem bližším japonštině. Stejně jako japonština je aglutinačním jazykem a je jazykem typu SOV. Podle teorie finského lingvisty Gustafa Johna Ramstedta (1873–1959) patří oba jazyky do altajské jazykové rodiny. Podle jiné teorie není korejština příbuzná se žádným jazykem a je izolovaným jazykem (Jae 2005, s. 15).

Stejně jako tomu bylo v případě Japonska, také korejské kmeny přejímaly prvky čínské kultury a s nimi i čínské znaky, korejsky *hanča* (한자). Dále přejímaly velké množství slovní zásoby, a to především během let 108 př. n. l. až 303 n. l. (Jae 2005, s. 4–5), kdy čínská dynastie Chan převzala nadvládu skoro nad celým korejským poloostrovem (Jae 2005, s. 85). Čínské znaky se sice příliš nehodily ke korejskému jazyku, ale i přesto byly používány jako oficiální písmo až do konce 19. století (Jae 2005, s. 84). V 15. století za vlády krále Sedžonga bylo vytvořeno písmo vhodné pro korejštinu, které se dnes v Korejské republice nazývá *hangŭl* (한글) a v Korejské lidově demokratické republice (dále KLR) *čosŏngŭl* (조선글) (Jae 2005, s. 45). Toto písmo se používá v upravené formě v korejštině dodnes. Pravděpodobně původně

mělo pouze sloužit nižším vrstvám, protože čínské znaky byly složité, a proto je uměli jen vzdělaní lidé (Jae 2005, s. 6). Koncem 19. století podobně jako v Japonsku docházelo k modernizaci také v Koreji (Jae 2005, s. 84). Vzhledem k tomu, že se Japonsko modernizovalo rychleji než Korea nebo Čína, v japonštině vzniklo velké množství nové slovní zásoby, především složenin *waseikango*, které byly do korejštiny v rámci modernizace přejaty (Jae 2005, s. 84).

Dalším důležitým obdobím byla léta 1894 a 1904, kdy došlo k čínsko-japonské a následně japonsko-ruské válce. V obou válkách se válčilo o nadvládu nad Koreou a oblasti Mandžuska. Japonsko v obou válkách zvítězilo a výsledkem byla okupace Korey, která skončila až koncem druhé světové války (Jae 2005, s. 7). Korejšтина byla během okupace Japonskem veřejně zakázána, úředním jazykem byla japonština (Jae 2005, s. 8). Po osvobození Koreje začaly z korejštiny mizet nové japonské výrazy a mezi nimi i některé složeniny *waseikango*. Nicméně spousta složenin *waseikango* zůstala v korejštině dodnes, protože vyplnila mezery v korejské slovní zásobě (Jae 2005, s. 84).

V korejštině lze slovní zásobu rozdělit podle původu na korejskou, sino-korejskou a na jazykové výpůjčky. Korejská slovní zásoba pokrývá všechny slovní druhy a v některých případech ji nelze od sino-korejské slovní zásoby na první pohled rozeznat (Jae 2005, s. 85). Většinu sino-korejské slovní zásoby tvoří podstatná jména. Sino-korejské znakové složeniny lze podle původu dělit na (Jae 2005, s. 85–86):

- 1) čínské
- 2) japonské
- 3) korejské

Do první kategorie patří původně čínské složeniny, do druhé patří složeniny *waseikango* a do třetí kategorie patří sino-korejské složeniny vytvořené v Koreji. Sino-korejské složeniny nejsou považovány za jazykové výpůjčky, i když pochází z jiné země než Korea (Jae 2005, s. 85). Mezi sino-korejské složeniny vzniklé v Číně patří například složeniny *haksäng* (학생, „student“) a *hjoča* (효자, „dobrý syn“⁴) (Lee 2009, s. 24), které vznikly z čínských složenin *süe-šeng* (学生/學生) a *siao-c'* (孝子). Složeniny *waseikango* přejaté do korejštiny bývají rozdělovány podle toho,

⁴ Anglický výraz uvedený v knize je „filial son“.

zda se nachází také v čínštině nebo nikoliv. Například složenina *waseikango denwa* (電話, „telefon“) byla přejata do korejštiny jako *čõnhwa* (전화) a do čínštiny jako *tien-chua* (电话/電話) (Taylor et al. 1995, s. 197), zatímco složenina *waseikango eiga* (映画, „film“) existuje pouze v korejštině jako *jõnghwa* (영화) (Lee 2009, s. 24) a v čínštině je používán odlišný výraz *tien-jing* (电影/電影). Některé složeniny *waseikango* byly přejaté do korejštiny i čínštiny a není jisté, z které země se vlastně do Koreje dostaly, například zmíněná složenina *čõnhwa*. Některé na druhou stranu v čínštině vůbec neexistují, a dá se tedy předpokládat, že se dostaly do korejštiny skrze japonštinu, jako složenina *jõnghwa*. Stejně jako japonština obsahuje složeniny *waseikango*, tak také v korejštině vznikaly výrazy složené z původně čínských znaků jako je například složenina *čchongkak* (총각, „bakalář“, ve znacích: 總角) (Lee 2009, s. 24). Mezi jazykové výpůjčky se řadí především slovní zásoba přejatá ze západních jazyků, ale také například japonizované původně anglické výrazy (*waseieigo*) (Jae 2005, s. 88).

Skrze složeniny *waseikango* se dostaly do korejštiny také mnohé sufixy jako je například sufix *-hak* (학, „věda“) nebo *-čũũi* (주의, „-ismus“). Tyto sufixy se vyskytují například ve složeninách *simlihak* (심리학, „psychologie“), *sahõhak* (사회학, „sociologie“) nebo *čabončũũi* (자본주의, „kapitalismus“), které byly přejaty z japonských složenin *waseikango šinrigaku* (心理学, „psychologie“), *šakaigaku* (社会学, „sociologie“) a *šihonšugi* (資本主義, „kapitalismus“).

Množství sino-korejské slovní zásoby je ohromující. Sino-korejské složeniny tvoří až přes 52 % korejské slovní zásoby, zatímco původně korejská slova pouze asi 45 %. Zbytek tvoří výpůjčky (Jae 2005, s. 83). Toto složení slovní zásoby však platí pro standardní korejštinu Korejské republiky. Naproti tomu v korejštině KLDK převažují původně korejská slova nad sino-korejskými slovy a výpůjčkami (Jae 2005, s. 171).

Původně korejská slova byla postupně nahrazována sino-korejskými a sino-korejská byla dále nahrazována výpůjčkami z angličtiny (Jae 2005, s. 88). Obecně platí, že korejská slovní zásoba se používá spíše v neformálních situacích a sino-korejské složeniny jsou zase častěji využívány ve formálnějších situacích a odborné literatuře (Taylor et al. 1995, s. 195). Sino-korejské složeniny čelí podobnému problému v korejštině jako sino-japonské složeniny v japonštině. I když sino-korejské složeniny nejsou příliš komplikované, protože se v korejštině již nepoužívají znaky, problémem zůstává to, že hodně sino-korejských složenin má stejné čtení. V korejštině je tento

problém ještě závažnější, protože tyto složeniny kvůli absenci znaků už nejsou rozeznatelné ani v psané podobě (Taylor et al. 1995, s. 193).

3.3 Složeniny *waseikango* ve vietnamštině

Vietnamština patří mezi austroasijské jazyky (Alves 2001, cit. v Alves 2009b, s. 1). Stejně jako čínština je i vietnamština analytickým tónovým jazykem a je jazykem typu SVO (Pirkola 2001, s. 337). Dá se proto říci, že vietnamština vykazuje některé společné rysy s čínštinou, přestože oba jazyky patří do jiné jazykové rodiny. Původně se ve vietnamštině používaly čínské znaky, které bývaly někdy označovány názvem *chữ Nho* („konfuciánské písmo“) (Slavická 2008, s. 16). Již v roce 1659 se začal objevovat zápis v latině a od roku 1945 se vietnamština zapisuje písmem na bázi latinky, vietnamsky *chữ Quốc ngữ* (Slavická 2008, s. 23).

K prvním sino-vietnamským kontaktům došlo za čínské dynastie Chan (2. století př. n. l. až 2. století n. l.). V té době byl Vietnam přinucen k adaptování čínské kultury a politického systému a docházelo ke vzájemným manželským svazkům mezi Číňany a Vietnamci. K přejímání velkého množství čínské slovní zásoby a znaků ale docházelo pravděpodobně až za dynastie Tchang (7–10. století). S jejím pádem sice Vietnam získal politickou samostatnost, ale množství čínských slov ve vietnamštině se přesto zvyšovalo. Přejímání čínských znaků a čínské slovní zásoby bylo pro pozdější přejímání složenin *waseikango* nezbytné. V období modernizace Vietnamu (přelom 19. – 20. století) bývali vietnamští studenti vysíláni ke studiu do Japonska a skrze ně se dostalo velké množství složenin *waseikango* do vietnamského jazyka. (Alves 2009a, s. 621). Z velké části prostřednictvím těchto studentů docházelo k prudkému šíření nových znakových složenin *waseikango* ve vietnamštině. Na počátku 20. století mohly být přejaty do vietnamštiny až tisíce nových sino-japonských složenin (Alves 2009a, s. 624).

Základní slovní zásoba vietnamštiny je austronéského původu, dále také údajně obsahuje poměrně velké množství thajských jazykových výpůjček. Velkou roli hraje slovní zásoba pocházející z Číny, tedy sino-vietnamská slovní zásoba. Její součástí jsou také sino-vietnamské složeniny (Alves 2001, s. 222–223). Stejně jako tomu je v případě sino-korejských složenin, také sino-vietnamské složeniny mohou původem pocházet z čínštiny, japonštiny nebo také mohly být vytvořeny ve vietnamštině. Phan (2010, s. 6) uvádí některé takové příklady sino-vietnamských složenin. Příkladem původně čínské složeniny přejaté do vietnamštiny je výraz *Cộng Sản* (ve znacích 共產, „komunismus“), příkladem složeniny *waseikango* přejaté do vietnamštiny je výraz *khoa học* (科學,

„věda“), pocházející ze složeniny *waseikango kagaku* (科学, „věda“) (Alves 2001, s. 230) a příkladem složeniny, která byla zkomponována ve vietnamštině, je složenina *di động* (ve znacích 移動, „mobilní telefon“) (Phan 2010, s. 6). Sino-vietnamská slovní zásoba v současnosti tvoří až okolo 70 % veškeré slovní zásoby, z toho 70–80 % tvoří slova používána v odborných sférách (Alves 2009b, s. 5). Vzhledem k tomu, že většina složenin *waseikango* zaplnila mezery ve slovní zásobě v odborných sférách, lze předpokládat, že se ve vietnamštině vyskytuje velké množství složenin *waseikango*. Stejně jako v případě korejštiny i do vietnamštiny byly přejímány složeniny *waseikango* obsahující japonské afixy jako složeniny *tâm lý học* (心理學, „psychologie“), a *xã hội học* (社會學, „sociologie“), které vznikly ze složenin *šinrigaku* (心理学, „psychologie“) a *šakaigaku* (社会学, „sociologie“). V případě japonského sufixu *-šugi* dochází ve vietnamštině ke změně, kdy se ze sufixu stává prefix a složenina *waseikango* *šihonšugi* (資本主義, „kapitalismus“) byla přejata do vietnamštiny jako *chủ nghĩa tư bản* (主義資本, „kapitalismus“). Struktura ve tvaru modifikátor-kmen je typická pro vietnamský jazyk a v tomto případě byla aplikována a nahradila tak čínskou strukturu kmen-modifikátor (Alves 2001, s. 353).

Stejně jako u sino-japonských a sino-korejských složenin, také sino-vietnamské složeniny nelze od původních vietnamských slov velmi dobře rozlišit, a to dokonce ani rodilými mluvčími. Schopnost rozlišovat sino-vietnamská slova od původních vietnamských slov závisí na stupni vzdělání Vietnamce nebo znalosti čínštiny (Alves 2009a, s. 631). Nové sino-vietnamské složeniny a složeniny *waseikango* se do vietnamštiny dostávaly jako grafické výpůjčky v písemné podobě stejně jako u ostatních jazyků. Čínské znaky mají stejně jako v ostatních jazycích také ve vietnamštině svou vlastní výslovnost, proto na výslovnost složenin *waseikango* ve vietnamštině nemá vliv ani jazyk, ani dialekt, ze kterého tyto složeniny pocházejí (Alves 2009b, s. 4). To znamená, že i v případě, že se složenina *waseikango* dostane do vietnamštiny prostřednictvím jiného jazyka než japonština, výslovnost této složeniny není touto skutečností nijak ovlivněna.

Závěr

V první kapitole jsem uvedla některé základní informace o japonštině a čínštině a vytyčila jsem rozdíly mezi těmito jazyky. Dále jsem uvedla základní strukturu sino-japonských složenin a ukázala některé možné způsoby jejich vzniku. V druhé kapitole jsem se zabývala složeninami *waseikango* v japonském jazyce, konkrétně jejich definicí a historií. V poslední kapitole jsem představila složeniny *waseikango* v čínštině, korejštině a vietnamštině, kam se tyto složeniny dostaly jako grafické výpůjčky.

Primárním cílem této práce bylo představit složeniny *waseikango*. V práci jsem narazila na několik problémů. Prvním z nich je definice samotných složenin *waseikango*. Vzhledem k tomu, že neexistuje žádná všeobecně přijatá definice, vybrala jsem pro tuto práci jednu konkrétní definici na základě zadaných kritérií. Druhým cílem bylo představit tyto složeniny jako grafické výpůjčky v dalších jazycích. Nejsnáze identifikovatelné byly složeniny *waseikango* v čínském jazyce, protože existuje velké množství materiálů, které se touto problematikou zabývají. Další výhodou je to, že oba jazyky dodnes používají čínské znaky. V případě korejského a vietnamského jazyka je určování konkrétních složenin *waseikango* obtížnější, protože v korejštině a vietnamštině nebývají složeniny *kango* a složeniny *waseikango* příliš rozeznávány a jsou společně řazeny mezi sino-korejské a sino-vietnamské složeniny. Tato práce tedy poskytuje pouze obecný náhled na problematiku složenin *waseikango*. Navíc je tato práce primárně zaměřena na obecné představení složenin *waseikango* v japonském jazyce. Jinými slovy, problematika existence složenin *waseikango* v čínštině, korejštině a vietnamštině je v této práci pokryta jen velmi obecně. Je možné se dále podrobněji zabývat touto problematikou v ostatních jazycích, konkrétně například jejich přibližným množstvím nebo mírou jejich užívání v jednotlivých jazycích.

Resumé v anglickém jazyce

The purpose of this bachelor thesis is to introduce a special type of Sino-Japanese character compounds called *waseikango*. Unlike regular Sino-japanese character compounds *kango*, these *waseikango* compounds were not created in Chinese language but in japanese language instead. Because these compounds consist of Chinese characters, they can be borrowed by the languages which nowadays use Chinese characters or by the languages, that used Chinese characters in the past. Specifically, these languages are Chinese, Korean and Vietnamese. The most difficult part of this thesis is to find one proper definition for compounds *waseikango*. The main issue is, that there are many opinions on these compounds. Therefore only one definiton has been chosen and used to identify some of these compounds in Japanese, Chinese, Korean and Vietnamese.

Seznam literatury

Odborné publikace

ALVES, Mark J., 2001. What's So Chinese About Vietnamese? In: *Papers from the Ninth Annual Meeting of the Southeast Asian Linguistics Society 1999*. Tempe: Asu Center for Asian Research, 221–242. ISBN: 978-1881044277.

ALVES, Mark J., 2009a. Loanwords in Vietnamese. In: *Loanwords in the World's Languages: A Comparative Handbook*. Berlin: Deutsche Nationalbibliothek, 617–638. ISBN 978-3-11-021843-5.

ALVES, Mark J., 2009b. Sino-Vietnamese Political Vocabulary and Sociolinguistic Conditions for Borrowing. *Journal of the Southeast Asian Linguistic Society*. **1**, 1–9. ISSN 1836-6821.

COULMAS, Florian, ed., 1989. *Language Adaptation*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN: 0-521-36255-5.

GU, Jiangping, 2009. Hanyu dui riyu jieci de xianxing gaizao yu yinxing xishou [Viditelná transformace a skrytá asimilace japonských výpůjček v čínštině]. *Yangtze river academic* [online]. **4**, 112–117.

HOFFER, Bates L., 2005. Language Borrowing and Indices of Adaptability and Receptivity. *Intercultural Communication Studies*. **12**(2), 53–72.

CHEN, Haijing, 2014. *A Study of Japanese Loanwords in Chinese*. Oslo. Disertační práce. University of Oslo. Department of Culture Studies and Oriental Languages.

DONG, Hongyuan, 2014. *A History of the Chinese Language*. Oxon: Routledge. ISBN: 978-1-315-79423-5.

JAE, Jung Song, 2005. *The Korean Language*. London: Routledge. ISBN 0-415-32802-0.

KRAEMEROVÁ, Alice, 2000. *Úvod do japanologie: jazyk a literatura*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 80-244-0063-4.

KUDO, Majo, 2007. *A Lexical Semantic Study of Four-Character Sino-Japanese Compounds and Its Application to Machine Translation*. Kanada. Diplomová práce. University of Victoria. Department of Linguistics.

LEE, Peter H., 2003. *A History of Korean Literature*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN: 978-0521100656.

LUNDE, Ken Roger, 1990. *A Historical Overview of Japanese-Made Kanji*. The United States of America. Disertační práce. University of Wisconsin-Madison. Department of Linguistics.

NORMAN, Jerry, 1988. *Chinese*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN: 0-521-22809-3.

SHIBATANI, Masayoshi, 1990. *The Languages of Japan*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN: 0-521-36070-5.

PHAN, John D., 2010. Re-Imagining: „Annam“: A New Analysis of Sino-Viet-Muong Linguistic Contact. *Chinese Southern Diaspora Studies*. 4, 3–24. ISSN: 1834-609X.

PIRKOLA, Ari, 2001. A Morphological Typology of Languages IR. *Journal of Documentation*. 57(3), 330–348.

RACEL, Masako N., 2011. *Finding Their Place in the World: Meiji Intellectuals and the Japanese Construction of an East-West Binary, 1868–1912*. Disertační práce. Georgia State University.

REISCHAUER, Edwin O. a CRAIG, Albert M., 2012. *Dějiny Japonska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. ISBN: 978-80-7106-513-5.

SCHERLING, Johannes, 2012. *Japanizing English: Anglicisms and Their Impact on Japanese*. Tübingen: Narr Francke Attempto Verlag. ISBN: 978-3-8233-6696-6.

SLAVICKÁ, Binh, 2008. *Praktická fonetika vietnamštiny*. Praha: Nakladatelství Karolinum. ISBN: 978-80-2461-488-5.

ŠVARNÝ, Oldřich a UHER, David, 2014. *Prozodická gramatika čínštiny*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN: 978-80-244-4205-1.

TAJIMA, Masaru, 2003. Chen Liwei: Waseikango no keisei to sono tenkai [Formace a vývoj waseikango]. *Kokugogaku*. 54(1), 92–100. ISSN: 04913337.

TAYLOR Insup, TAYLOR, Martin M. a TAYLOR, Maurice Martin. *Writing and Literacy in Chinese, Korean and Japanese*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. ISBN: 978-90-2721-794-3.

WANG, Lei, 2010. *Chinese Keywords of Modernization: Loanwords from Japanese? A Critical Analytical Survey*. Oslo. Disertační práce. University of Oslo. Department of Culture Studies and Oriental Languages.

WATANABE, Minoru, 2000. *O podstatě japonského jazyka*. Praha: Nakladatelství Karolinum. ISBN: 80-246-0058-7.

Slovníky

Cambridge Dictionary, 2019 [online]. Cambridge: Cambridge University Press. [Cit. 18.4.2019]. Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org>

Kanji Learner's Dictionary. Tokio: Kodansha International, 2001. ISBN: 978-4-7700-2855-6.

LIU, Zhengtan, GAO Mingkai, et al, 1984. *Hanyu wailaici cidian*. [Slovník vypůjčených a hybridních slov v čínštině]. Shanghai: Shanghai cishu chubanshe.

Naver Dictionary, 2019 [online]. Seongnam: Naver Corporation. [Cit. 8.4.2020]. Dostupné z: <https://hanja.dict.naver.com>

Nôm and Sino-Vietnamese Pronunciation Guide, 2020 [online]. Cary: Vietnamese Nôm Preservation Foundation. [Cit. 21.5.2020]. Dostupné z: <http://www.nomfoundation.org>

Oxford Dictionaries, 2019 [online]. Oxford: Oxford University Press. [Cit. 18.4.2019]. Dostupné z: <https://www.oxforddictionaries.com>

VOCHALA, Jaromír, 2007. *Čínsko-český česko-čínský slovník*. Voznice: LEDA. ISBN: 80-7335-011-4

Xuesheng hanying cidian [Čínsko-anglický slovník]. Beijing: Waiwen chubanshe, 2005. ISBN: 7-119-04017-0.